

“Looduskaitse arengukava aastani 2020” koostamise ettepanek

1. Sissejuhatus

Käesoleva arengukava „Looduskaitse arengukava aastani 2020“ (*edaspidi LAK*) koostamise ettepaneku aluseks on säästva arengu seaduse § 9 lg 1, millest lähtuvalt tuleb bioloogilise mitmekesisuse säilitamine tagada Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud riikliku programmi ja tegevuskavaga ning mille koostamist rahastatakse riigieelarvest.

Tulenevalt Vabariigi Valitsuse 13. detsembri 2005. a määrusest nr 302 “Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord” esitab valdkonna arengukava koostamiseks ettepaneku Vabariigi Valitsusele vastava valdkonna eest vastutav minister.

Allpool on kirjeldatud arengukava koostamise vajalikkust ning valdkonna probleeme.

2. Arengukava koostamise vajadus

LAK koostatakse kooskõlas Eesti Keskkonnastrateegiaga aastani 2030 (*edaspidi KKS*), mille rakendusplaaniks on Eesti Keskkonnategevuskava aastateks 2007 – 2013. KKSis on kirjas: “lähtuvalt looduse ja maastike mitmekesisuse tervikliku säilitamise ning planeeritavate kaitsemeetmete võimalikult suure efektiivsuse tagamise vajadusest on ilmselgelt otstarbekas kaitsta maastikke riigi territooriumil tervikuna, suunates maakasutust ka väljapool kaitstavaid alasid, mis tagab nii maastike kui ka liikide mitmekesisuse säilimiseks vajalikud tingimused. Sarnaselt maastike ja koosluste ühtse tervikuna käsitlemise vajadusega on otstarbekas vältida liigirikkuse ja elustiku liikide elupaikade hävimist ning vähenemist, mitte tegeleda tagajärgedega.” LAKi koostamise vajadusele on viidatud KKS-i tegevussuundades: “Looduskaitse arengu pikaajaline ja teisi valdkondi arvestav kavandamine sidusate ja mitmeotstarbeliste maastike säilitamise vajadusest ning looduskaitse arengukava prioriteetidest lähtudes.” Seega peab LAK määratlema täpsemad looduskaitsealased eesmärgid, mida praegu pole kirjas üheski kehtivas dokumendis.

LAK koostamise vajadus tuleneb sellest, et Eestis ei ole looduskaitsetegevuse arendamiseks vajaliku detailsusega süstemaatilist arengudokumenti, mis oleks aluseks looduskaitsealaste tegevuste planeerimisel ja ressursside kasutamisel, vältides seega liikide või elupaikade kadu ning elukeskkonna halvenemist ning tagades looduskaitse korralduse efektiivsuse. Looduskaitse on integreeriv tegevus, mis on suunatud kaitsma loodusväärtusi ebasoovitavate inimõjude eest. LAK-i puudumine Vabariigi Valitsuse tasandi dokumendina jätab majandus- ja administratiivotsused domineerima ja ohustab otseselt loodusväärtuste säilimist. Vähetähtis pole ka see, et välisrahade taotlemisel ja projektide koostamisel peab alati viitama mõnele arengudokumendile, mis määratleb riigi prioriteetid. Keskkonnastrateegias on toodud üldised suunad ja eesmärgid, kuid need on liiga üldised ega võimalda viidata paljusid vajalikke tegevusi.

KKS eesmärkide saavutamiseks looduskaitse alal on vaja koostada täiendav dokument, et tagada kõikide looduskaitse valdkondade areng soovitavas suunas,

määratleda eesmärgid ja meetmed. KKS-st on väljas mitmed valdkonnad või on nad ebapiisavalt käsitletud, neist olulisimad on looduse kaitse väljaspool kaitsealasid, ex-situ liigikaitse (st liigikaitse väljaspool nende elupaiku) ning kaitse all mitte olevate liikide kaitse, geneetilised ressursid ja biotehnoloogia, bioloogiline ohutus, loodusharidus ja meedia, seire, looduskaitse integreeritus teistesse valdkondadesse (seosed), administratiivsed ja majanduslikud meetmed. Detailsem analüüs on toodud lisas 1.

Momendil on hästi reguleeritud kaitsealadega ja kaitsealuste liikidega seonduv, nende kohta kohutakse andmeid ja riigil on ülevaade toimuvast.

Andmed on olemas ohustatud taime- ja loomaliikide kohta (mitte kõikide). Halvemini on reguleeritud või pole seda üldse mitte see, mis toimub väljaspool klassikalist looduskaitset. Täielikult puudub nt võõrliikide kohane teave, pole isegi teada, mitu uut liiki aastas Eestisse sisse tuuakse ja seega pole võimalik planeerida ka tegevusi.

2003. aastal oli Eestis kaitse all 10,7% maismaast, üle-euroopalise looduskaitse võrgustiku Natura 2000 moodustamisega suurenes kaitse all oleva maismaa osakaal 16%-ni. Momendil on veel reguleerimata, kuidas need kaitsealused alad moodustaksid ühtse võrgustiku, tagades seega liikidele võimaluse liikuda populatsioonide vahel ühest kohast teise. Kuna rändekoridorid on maal, mis ei ole kaitse all, on hädavajalik kokkulepe planeerijatega, et nad rändetee peale ei planeeriks maanteed või tiheasustust. Siit tulenebki LAKi koostamise teine peamine vajadus - looduskaitse sektoriteülene iseloom – see puudutab paljusid valdkondi, mida ei saa reguleerida vaid Keskkonnaministeeriumi planeeringudokumentidega. Looduse kaitse ökosüsteemi või tervikliku maastiku tasemel tuleneb mitmetest konventsioonidest, nt bioloogilise mitmekesisuse konventsioonist ning Euroopa maastikukaitse konventsioonist, millega Eesti kohe liitub. Seega tuleks arengukavas käsitleda maastikku nii, nagu annab maastikukaitse konventsioon, mille järgi on maastik tervik, mille looduslike ja kultuurilisi osi tuleb vaadelda koos, mitte eraldi. See on teema, mis puudutab otseselt mitmete ministeeriumide tegevusvaldkondi (vähemalt Keskkonnaministeeriumi, Põllumajandusministeeriumi, Kultuuriministeeriumi, Siseministeeriumi). Ka KKS rõhutab vajadust kaitsta loodust tervikuna, mitte ainult üksikuid liike või eraldatud elupaiku.

2006.a valmis Looduskaitse arengukava aastani 2035 eelnõu, mis on osaliselt aluseks koostatavale arengukavale. Koostatavas LAK-s on kavas senisest täpsemalt määratleda mitmete oluliste valdkondade tegevussuunad ja prioriteedid, mida ei ole arengukava 2006.a valminud eelnõus või on ebapiisava täpsusega käsitletud, näiteks geneetilised ressursid, bioloogiline ohutus, teadus ja uuringud (see on osaliselt, kuid mitte täielikult kaetud keskkonnahariduse arengukavaga ja muude kõrgharidust käsitlevate dokumentidega), uute liikide, sh haiguste ja parasiitide, sissetulemise ja püsijäämisega, maastike kaitse väljaspool kaitsealasid jne) jm.

LAK'i heakskiitmisel täiendatakse LAKi rakendusplaani alusel Eesti keskkonnategevuskava aastateks 2007-2013 (*edaspidi KTK*) maastike ja bioloogilise mitmekesisuse osa.

3. Sisu ja võrdlev analüüs, seosed teiste arengukavadega

1999. aastal valmis ÜRO Keskkonnaprogrammi (UNEP) finantseeritud „Eesti Bioloogilise mitmekesisuse strateegia ja arengukava aastateks 1999-2005“, kuid antud dokumenti ei saadetud kinnitamiseks Vabariigi Valitsusse, mistõttu jäi see soovitusliku iseloomuga dokumendiks. Töö tellijaks oli Keskkonnaministeerium ning täitjaid oli üle saja inimese mitmetest institutsioonidest. Tehtud töö alusel saab kaasajastada ning täiendada uut arengukava.

Aastatel 2004 - 2006 töötati välja „Looduskaitse arengukava aastani 2035“ esimene versioon. Töös osales umbes 90 inimest. Vabariigi Valitsus kiitis selle heaks 22.06.2006 istungil ning LAK esitati Riigikogule heakskiitmiseks 28.08.2006 kirjaga nr 1-6/67, kuid Riigikogu menetlus ei jõudnud eelmise koosseisu ajal lõpuni, sest valitsus vahetus. Nüüd esitatakse Vabariigi Valitsusele LAKi koostamise ettepanek, sest LAKi esimese versiooni koostamise ajal ei olnud reguleeritud arengukavade algatamine ja koostamine. Vabariigi Valitsuse määrus nr 302 "Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord" jõustus alles 2005. aasta lõpus. LAKi esimese versiooni valmimisest on möödunud teatav aeg, mille jooksul on valminud mitmeid teisi arengukavasid, mis haakuvad looduskaitse valdkonnaga. Samuti on vahepeal valminud täiendavaid analüüse, mille tulemusi oleks asjakohane kasutada LAKi koostamisel. Ka vajab märkimist asjaolu, et 2005. aastal oli Keskkonnaministeeriumil plaanis koostada lisaks LAKile ka bioloogilise mitmekesisuse (*edaspidi BMK*) strateegia ja tegevuskava eraldiseisva dokumendina. Tänaoleks oleme jõudnud arusaamale, et LAK võiks olla terviklik dokument ja hõlmata ka kõiki bioloogilise mitmekesisuse konventsioonist ning ka teistest looduskaitse konventsioonidest (nt olulise tähtsusega Euroopa maastikukaitse konventsioonist) tulenevaid kohustusi (ehk lihtsamalt öeldes – kogu looduse kaitset); eraldi BMK strateegiat poleks sellisel juhul vaja.

LAK on esialgselt kavandatud koostada kuues peatükis, kus on ära toodud alavaldkonnad, mille arendamine on looduskaitse korraldamise seisukohalt lähitulevikus oluline. Neist neli (loodusvarade säästlik kasutamine ja jäätmetekke vähendamine; maastik ja looduse mitmekesisuse säilitamine; kliimamuutuste leevendamine ja õhu kvaliteet; keskkond, tervis ja elukvaliteet) esimest juhinduvad Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030 temakäsitluse struktuurist, kus temade detailsem edasiarendus on määratletud looduskaitse seisukohalt. Keskkonnastrateegia struktuurist juhindumine LAKi koostamisel on vajalik eelkõige looduskaitse korraldamise süstematiseerituse vajadusest, kus nii strateegia kui ka arengukava, meetmed ja tegevused järgivad väljakujunenud struktuuri. Lisaks eelnevale sisaldab LAK veel kahte peatükki – loodusharidus ja -teadlikkus ning valdkondade vahelised seosed ja seire.

LAKi üks osa tuleb pikem ja detailsem taustakirjeldus ja analüüs 1999. aasta bioloogilise mitmekesisuse strateegia eeskujul (andmed vajavad kaasajastamist). Sellel analüüsil põhineb koostatava arengukava alavaldkondade hetkeolukorra analüüs ning selle alusel antakse tegevussuunad, määratletakse mõõdetavad eesmärgid, meetmed, ja koostatakse LAKi detailne rakendusplaan. LAKi rakendusplaani alusel täiendatakse vastavalt KTK'd ning LAKi aruandlus toimub läbi KTK aruandluse.

LAKi koostamise vajaduse analüüsi käigus vaadati läbi 71 erinevat Eesti poliitilist dokumenti, strateegiat ja arengukava. Neist oli looduskaitse või bioloogilise mitmekesisuse kaitse kajastatud kümnekonnas. Võib väita, et seni ei ole looduskaitse

piisavalt erinevates strateegilistes dokumentides kajastatud. LAKi üheks eesmärgiks oleks koondada looduskaitse ühtse dokumendi alla, mis oleks piisavalt detailne, et oleks võimalik planeerida edasist tegevust nii, et oleks tagatud põhiseaduse järgi kohustuslik elamisväärse elukeskkonna parandamine tulevastele põlvetele.

LAK aastani 2020 koostatakse kooskõlas teiste oluliste strateegiliste dokumentidega:

1. Eesti säästva arengu riiklik strateegia Säästev Eesti 21 määratleb Eesti riigi ja ühiskonna arendamise eesmärgid aastani 2030 ning seostab majandus-, sotsiaal- ja keskkonnavaldkonna arengud kooskõlas ülemaailmsete (Agenda 21) ja Euroopa Liidu pikaajalist arengut määratlevate dokumentidega. Dokumendis määratletakse Eesti eesmärgid ja tegevussuunad. Üldise arengusuunana määratletakse riigi liikumine teadmuspõhise ühiskonna suunas; arengusihtidena nähakse nelja eesmärki: eesti kultuuriruumi säilimine, heaolu kasv, ühiskonna sidususe suurendamine ja ökoloogilise tasakaalu hoidmine.
2. KKS aastani 2030 ja Keskkonnategevuskava aastateks 2007-2013, kus on toodud peamised looduskaitse valdkonna arengusuunad.
3. Metsanduse arengukava aastani 2010: LAKis käsitletakse metsandusest ainult rangelt kaitstavate metsadega seonduv, majandatavate metsadega (ka kaitsealuste, kuid majandatavate metsadega) seonduvat on kavas käsitleda uuendatavas metsanduse arengukavas.
4. Taimede geneetilise ressursi kogumise ja säilitamise programm 2007 - 2013 on otseselt seotud geneetiliste ressursside ja nende kasutamise teemaga, kuid reguleerimisala on kitsalt põllumajanduses kasutatavad taimsed geneetilised ressursid. Dokumendis ei ole käsitletud muid ressursse, mille reguleerimine on viimaste aastate kaasaegse looduskaitse ja ka Euroopa Liidu looduskaitsepoliitika üks prioriteete.
5. Eesti Maaelu Arengukava 2007 – 2013 on suunatud Eesti põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime tõstmisele, keskkonna ja paikkonna parandamisele, maapiirkondade elukvaliteedi ja maamajanduse mitmekesisustamisele, võttes arvesse Eesti maaelu omanäolisust. Otseselt seotud pool-looduslike koosluste säilitamise ning metsandusega.
6. Keskkonnahariduse arengukava on keskkonnahariduse edendamiseks planeeritud eesmärkide, prioriteetsete tegevuste ja meetmete kogum aastateks 2008-2013. Dokument on otseselt seotud looduskaitsega, kuigi mõiste keskkonnaharidus ise on teise tähendusega kui nt bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni mõistes loodusharidus, väljas on ka nt teaduslikud baasuuringud jm.

4. Arengukava koostamise eesmärk, lahendamist vajavad probleemid ja ajakava

Viimaste aastakümnete kiire areng on suuresti tulnud bioloogilise mitmekesisuse arvelt – vähenenud on nii liikide ja ökosüsteemide mitmekesisus kui ka nende katvus maakeral. See kadu ei ole oluline mitte ainult looduse sisemise väärtuse tõttu, vaid sellega kaasneb ka nn ökosüsteemi teenuste vähenemine. Nende teenuste hulka kuuluvad näiteks toidu, kütuse, kangakiu ja ravimite tootmine, vee, õhu ja kliima reguleerimine, mulla viljakuse säilitamine ja toitainete ringlus. Selles kontekstis on bioloogilise mitmekesisuse säilitamine säästva arengu lahutamatu osa ning konkurentsivõime, kasvu, tööhõive ja parema elatustaseme alus.

LAKi eesmärk on tagada süstematiseeritud, põhjendatud looduse kaitse ehk bioloogilise mitmekesisuse kaitse korraldamine, sellel põhinev ressursisäästlik ja optimeeritud kasutamine ning tulu jaotamise reguleerimine ühtse poliitilise juhisdokumendi alusel. Eesmärk on koondada looduse kaitse põhimõtted ühe dokumendi alla ning tagada selle teema integreeritus erinevate institutsioonide tegevuskavadesse ja harukondlikesse poliitikatesse ning strateegiatesse.

LAKi mõju on üldine kogu keskkonnale ja ühiskonnale. Loodusressursside säästlik ja mõistlik majandamine avaldab mitmetist mõju, mida osaliselt saab rahaliselt väljendada, osaliselt mitte. Mõju võib olla rahaline – loodusressursside kasutamisest saadav otsene rahaline tulu; emotsionaalne – peamiselt seotud rekreatsiooni ja turismiga; sotsiaal-majanduslik – tagades eriti maapiirkondade elanikele elatusvahendid ning kaudne – puhtam elukeskkond, vähenenud liikide väljasuremise kiirus, jne. LAKi ja selle rakendusplaani koostamine aitab paremini planeerida looduskaitse tegevusi.

Olulisemad probleemid, mida on kavas LAKi koostamise ja hilisema meetmete rakendamise lahendada, on järgmised:

1. Looduskaitse süstemaatiliseks ja ühtseks kavandamiseks puudub vajaliku detailsusega strateegiline alusdokument. Sellise dokumendi puudumine viib olukorrani, kus looduskaitse tegevuste planeerimine ei kata kõiki vajadusi. LAK paneb paika eelarvestrateegia ja valdkondade prioriteedid ja vajadused, tagades seega, et kõik valdkonnad on süstematiseeritult kaetud. Kui sellist dokumenti pole, siis jäävad osad valdkonnad tähelepanu alt välja. Nt kui ei kaitsta maastikku kui tervikut, võivad elupaigad fragmenteeruda ning see viib omakorda populatsioonide väljasuremiseni; kui ei pöörata tähelepanu ka tavalistele liikidele, võivad need ühel hetkel muutuda ohustatud liikideks, vajades lisaressursse, et nende kaitsega tegelda jne. Ilma LAKita võidakse ressursse kasutada ebaotstarbekalt ning tulemuseks võib olla liikide või elupaikade kadu ning elukeskkonna halvenemine, ressursside mittejätkusuutlik majandamine, rääkimata majanduslikust kahjust. LAKi puudumisel on lõhe tekkimine tegelikkuse ja vajaduse vahel suurem, LAK peaks vältima lõhe tekkimist looduskaitse juhtimise ja vajaduse vahel, tagades looduskaitse korralduse efektiivsuse. Näitena võiks tuua mingi ja kähriku mõju Eesti looduslikele liikidele. Kui omal ajal oleks olnud paigas võõrliikide strateegia ning õigel ajal oleks kasutatud ressursse nende liikide hävitamiseks või välditud nende sissetoomist, oleks nende arvukus olnud väiksem ning Eestist poleks välja surnud euroopa naarits, kelle taastamise projekt Hiiumaal maksab miljoneid kroone, praegu ei peaks kasutama nii palju ressursse marutaudiga võitlemiseks jne.

2. Looduskaitse on integreeriv tegevus, mis on suunatud kaitsma loodusväärtusi ebasoovitavate inimõjude eest. LAK-i puudumine Vabariigi Valitsuse tasandi dokumendina jätab majandus- ja administratiivotsused domineerima ja ohustab otseselt loodusväärtuste säilimist. Näitena võiks tuua praegu ratifitseerimisel oleva maastikukonventsiooni, mille täitmine kuulub mitmete ametkondade haldusalasse. Kui ühe ametkonna arengukava on vastuolus teise ametkonna omaga, siis elimineerib see teise ametkonna ponnistused olukorda paremaks muuta, nt kui pole üheselt arusaadavat kokkulepet maastike väärtustamise ja hoidmise osas ning tehakse planeeringuid, mis hävitavad maastiku väärtuse.

3. Looduskaitse süsteemi nõrkus vähendab Eesti suutlikkust kasutada Euroopa Liidu fondide ja arenguprogrammide raha. Raha saamise eelduseks on suutlikkus seda sihipäraselt kasutada, mille parandamiseks ja ühtlasi selle suutlikkuse tõestamiseks on vaja looduskaitse arengukava. Projektide taotlemisel on vajalik viidata riiklikule arengukavale, kus on kirjas riiklikult prioriteetsed tegevused. Momendil on peamiseks selliseks dokumendiks KKS, kuid, nagu nähtub lisas olevast tabelist, ei kata KKS kõiki valdkondi, seega ei saa nende valdkondade jaoks momendil fondidest raha taotleda.

4. Paljud valdkonnad on olemasolevates arengudokumentides täpsemalt määratlemata, on määratletud ebapiisavalt või on valdkonnas toimunud arenguid, mis toovad kaasa vajaduse valdkonna reguleeritus üle vaadata ja täiendada.

a) Täpsemalt on määratlemata geneetilised ressursid ja nende kasutamine, bioloogiline ohutus. Eestis ei ole pikaajaliselt kavandatud geneetiliste ressursside kasutamist, mis annaks teavet, mis geneetilisi ressursse (nt taimi, loomi, baktereid) Eestisse sisse tuuakse ja välja viiakse, see annaks omakorda infot võimalike uute haiguste ja parasiitide leviku ja sissetoomise kohta. Bioloogiline ohutus on tihedalt seotud põllumajanduse, teaduse ja majandussektoritega, sellealase juhisdokumendi puudumine võib viia otseste majanduslike kahjude ja sanktsioonideni (nt kui Eesti läheb vastuollu WTO reeglitega, keelustades mõne geneetiliselt muundatud toote turustamise, mis on Euroopa Liidus turule lubatud).

b) Ebapiisavalt on määratletud võõrliigid, eriti nende seire ja sissetoomise vältimine, mis toob kaasa nii otseste majanduslike kahju kui ka raskemini mõõdetava kahju kohalikele liikidele ja ökosüsteemidele. Näitena võib tuua hiljuti leitud hispaania nälkja, kes on ilmselt sisse toodud istikutega ning kes võib Põhjamaade näitel tõsiselt ohustama loodust ning ka inimest (nad tungivad ka majadesse).

c) Ebapiisavalt on kaetud teaduslikud baasuuringud, ilma milleta pole võimalik kavandada ühtegi looduskaitsealast tegevust ning neist on otsene kasu ka majandustegevuse planeerimisel. Ebapiisavalt on LAK 2035 eelnõus käsitletud ka majanduslikud meetmed, mida on plaanis LAKi koostamise käigus täiendada.

d) Valdkondadest, kus on toimunud arenguid, mis toovad kaasa vajaduse valdkonna reguleeritus üle vaadata ja täiendada, olulisim on maastikud seoses Euroopa Maastikukonventsiooniga ühinemisega, vt altpoolt punkt 4, ning merekaitsega seonduv seoses uue Merestrategia direktiivi vastuvõtmisega.

e) Mitmed valdkonnad kuuluvad mitmete ministeeriumide vastutusaladesse ning seda ei ole võimalik reguleerida ainult Keskkonnaministeeriumi tasemega arengukavaga. Mitmed valdkonnad on omavahel tihedalt põimunud ja vajavad sektoriteülest lähenemist, nt transport, bioloogiline ohutus, maaastikukaitse, kliimamuutused (kliimamuutustega seoses tulevad sisse ja jäävad püsima uued taimehaigused, zoonoosid ja parasiidid, nendega võitlemiseks on vaja kaasata nii kliimamuutuste asjatundjaid, taimekarantiini inimesi, võõrliikide eksperte, veterinaare jm).

5. Mõned valdkonnad vajavad üle vaatamist uute arengukavade valguses, et ei tekiks topelt käsitlemist ja meetmete ning tegevuste kattumist (nt jahindus, metsandus). Olemasolevaid arengukavu dubleerima ei hakata, vaid viidatakse neile. Samuti on koostatava arengukava raames kavas välja töötada ettepanekud, et tagada looduskaitse valdkonna vajalikul määral kajastamine ka teistes strateegilistes dokumentides. Vajadusel tehakse ettepanek nende muutmiseks, kui LAK ja vastav arengukava ei ole omavahel kooskõlas. Vt ka lisa 1.

6. Looduskaitsega seonduvad mõisted on ühtlustamata, praegu kasutatakse

mitmeid mõisteid väga erinevas tähenduses (nt geneetiline ressurss, maastik, keskkonna- ja loodusharidus jpt). LAK peaks mõisted ühtlustama ja andma neile samatähendusliku sisu, nagu on rahvusvahelistes konventsioonides, millega Eesti on ühinenud (nt Bioloogilise mitmekesisuse konventsioon, Euroopa maastikukaitse konventsioon vm). Kuna mõisteid tõlgendatakse erinevalt, siis on teatud valdkonnad puudulikult reguleeritud/ kajastatud, nt on reguleeritud ainult taimsed põllumajanduses kasutatavad ressursid (Taimede geneetilise ressursi kogumise ja säilitamise programm 2007 – 2013), kuid reguleerimata on looduslikud taimed-loomad, teistest maadest sisse toodavad geneetilised ressursid jm. Mõiste võõrliik erinev tõlgendamine on viinud tegelikus elus kaubandusprobleemideni ja kohtukaasusteni. Mõiste maastik on kavas ümber defineerida, et kaotada praegu tekitatud kunstlik vahetegemine loodus- ja kultuurmaastikul, see peaks aitama kaasa maastikukaitse, sh nt sellega seotud toetuste maksmise, skeemi selgemaks tegemisele ning tooks sisse praegu puuduva üliolulise teema – linnakeskkonna kaitse.

7.Seire ja riiklik statistika. Võõrliikide seire on Eestis olematu. Ilma teaduslike baasuuringute planeerimiseta pole võimalik planeerida põhjendatud looduskaitset. Tänapäevane looduskaitse peab põhinema teaduslikel pidevalt täiendatavatel andmetel, et tagada liikide ja elupaikade säilimine, jätkusuutlik majandamine ja vajadusel taastamine. Nt pole võimalik planeerida liikide kaitset, kui pole teada populatsiooni olukord. Pole võimalik planeerida võõrliikide tõrjet, kui pole teada, kus need liigid üldse elavad ja milline on liikide bioloogia.

LAKi koostamist koordineerib Keskkonnaministeerium. Arengukava koostamisse kaasatakse asjaomased ministeeriumid – Põllumajandusministeerium, sest põllumajandus on otseselt seotud keskkonna säästliku kasutamisega ning geneetiliste ressurssidega, Haridus- ja Teadusministeerium, sest säästva keskkonnakasutamisega on tihedalt seotud rahva teadlikkus ning haridus, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, kelle haldusalasse kuulub turism, transport, tööstus jm keskkonda otseselt puudutavad valdkonnad, Välisministeerium, sest looduskaitse on tihedalt seotud rahvusvahelise infovahetuse ja koostööga, samuti arenguabi andmisega, Kultuuriministeerium, kelle haldusalasse kuuluvad pärandkultuur ja sellega seotud maastikud, ning Rahandusministeerium kui üks riigi strateegilise planeerimise koordinaatoreid. Lisaks kaasatakse valitsusväliste organisatsioonide esindajad, teadlased jm asjast huvitatud osapooled.

Arengukava koostamiseks moodustatakse ametkondadevaheline juhtgrupp, kuhu kuuluvad spetsialistid erinevatest institutsioonidest: Keskkonnaministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Põllumajandusministeeriumi, Rahandusministeeriumi esindajad, lisaks valitsusväliste organisatsioonide esindajad, Teaduste Akadeemia, Põllumajandus-Kaubanduskoja, Linnade Liidu, Maaomavalitsuste liidu esindajad (kokku kuni 15 liiget). Juhtgrupp koordineerib tööühemate tööd ja arengukava eelnõu koostamist ning üksiti vastutab ka valdkondadevaheliste seoste peatüki ülevaatamise ja kaasajastamise eest (esialgne versioon LAKi eelnõus olemas, vajab täiendamist, kaasajastamist).

Töögrupid moodustatakse kas uute valdkondade või nende valdkondade jaoks, mis lähevad eelnõus põhimõtteliselt ja rohkem muutmisele: biotehnoloogia ja bioloogiline ohutus, maastikud, rahvusvaheline koostöö, valdkondadevahelised seosed. Analüüsi

käigus võib veel selguda paari lisatöögrupi moodustamise vajadus, kokku viis-kuus töögruppi. Vajadusel kaasatakse teadusasutuste eksperte.

Nende töögruppide ülesandeks on koostada olukorra analüüs (osaliselt on kasutatavad olemasolevad materjalid), nende alusel sõnastada valdkonna probleemid, eesmärgid, indikaatorid, meetmed, ning nende alusel koostada LAKi rakendusplaan aastateks 2010-2013 (tegevused, vastutajad, ajakava, eelarve). Arengukava teise perioodi rakendusplaan aastateks 2014-2020 koostatakse keskkonnategevuskava uuendamise käigus.

LAKi valmiva eelnõu esmaste sotsiaal-, majandus-, keskkonna-, haldus- ja eelarvemõjusid hinnatakse koostöös Keskkonnaministeeriumi arendusosakonnaga.

LAKi eelnõu avalikustatakse osalusveebis osale.ee, kus avalikkusel on võimalik kuu aja jooksul esitada oma kommentaarid ja ettepanekud. Eri teemade arutluseks kooraldatakse vastavalt vajadusele ümarlaudu, kuhu kutsutakse asjast huvitatud osapooled, või konsulteeritakse oma ala ekspertidega.

Täiendavaid alusuuringuid nimetatud arengukava koostamiseks vaja ei ole. Aastal 1998. koostati Bioloogilise mitmekesisuse riiklik ülevaade, 1999. esimene bioloogilise mitmekesisuse riiklik strateegia ja tegevuskava ning aastatel 2004 – 2006 LAKi esimene versioon. Lisaks on koostatud kolm BMK konventsiooni täitmise riiklikku aruannet (1998, 2002 ja 2005, koostamisel on 2008. aasta aruanne). Nendele materjalidele ning juba olemasolevatele õigusaktidele ning strateegiatele tuginedes ning erinevaid eriala eksperte kaasates on võimalik koostada LAKi ja selle rakendusplaan eelnõu. Koostamisel on mitmed analüüsid, nt Bioloogilise mitmekesisuse konventsioonist ja selle osapoolte otsustest, Maastikukaitse konventsioonist, Euroopa Komisjoni teatisest Bioloogilise mitmekesisuse hävimise peatamine 2010. aastaks ja pärast seda ja selle tegevuskavast tulenevate kohustuste analüüs. Nende analüüside tulemusena täpsustub, milliseid valdkondi ja mil määral tuleks LAKis käsitleda.

LAK esitatakse Vabariigi Valitsusele 2009. aasta detsembris.

Alljärgnevalt on välja toodud arengukava täiendamise etapid:

Tegevused	Tulemused	Tähtaeg
I etapp – looduskaitsete kohustuste kaardistamine		Märts 2009
Eesti vajaduste ja probleemide täpsustamine ja täiendamine, eriti uute rahvusvaheliste kohustuste osas ning analüüs, kuidas need vajadused on kajastatud olemasolevates või loodavates strateegilistes planeeringudokumentides.	Analüüs tehtud	
LAKi juhtgrupi ja töörühmade moodustamine	Juhtgrupp ja töörühmad moodustatud	

Tegevused	Tulemused	Tähtaeg
Analüüsi tulemuste läbivaatamine juhtgrupis	Analüüsi tulemused aktsepteeritud	
II etapp – LAKi eelnõu koostamine LAKi ja selle rakendusplaani eelnõu väljatöötamine, ettepanekute esmaste sotsiaal-, majandus-, keskkonna-, haldus- ja eelarvemõjude hindamine, tööversioonide läbivaatamine töörühmas ning avalikkuse poolt	Tööversioon koostatud	August 2009
LAKi rakendamisega seotud asjaomaste sihtrühmade kaardistamise, kaasamise ja sotsiaal-, majandus-, haldus- ja eelarvemõjude hindamise tulemuste analüüs koostöös arengukava väljatöötamises osalenud ekspertidega ja Keskkonnaministeeriumi arendusosakonnaga	Analüüs ja seletuskirja mõjude peatükk tehtud	September 2009
III etapp – LAKi arutelud partneritega ja kooskõlastamine Arengukava ja rakendusplaani kooskõlastamine teiste ministeeriumide ning huvirühmadega	Laiem arutelu läbi viidud, vajalikud täiendused ja parandused tehtud	November 2009
IV etapp – LAKi ja rakendusplaani eelnõu ning KTK muudatuste esitamine Vabariigi Valitsusele	Arengukava Vabariigi Valitsusele esitatud ja kinnitatud	Detsember 2009

5. Mõju

LAKi eelnõu väljatöötamisel lähtub arengukava rakendamisega seotud kaasnevate mõjude hindamine Keskkonnaministeeriumi juhendi „Õigusaktide ja strateegiadokumentide eelnõude mõjude eelhindamise ja huvirühmade kaasamise teabe eelnõu seletuskirjas esitamise juhend“ struktuurist. Eelmisele Riigikogule esitatud LAKi eelnõu väljatöötamise töörühma hinnangul on LAKi rakendamisega seotud sotsiaalsed, majanduslikud, keskkonnavalased ja halduslikud eesmärgid (taotletud mõjud) ning nende saavutamiseks ettenähtud vahendid tasakaalus ja optimaalsed. Täpsemad mõjuhinnangud esitatakse arengukava eelnõu seletuskirjas.

Jaanus Tamkivi
Minister